

Olasz zsidók között.

Irta: Szabolcsi Miksa.

VII.

Páduai Ma Ha Ra M.

A falövezte, ősrégi Pádua, melybe hét kapu vezet, hajdanában nagyhirű város volt. Páduai Szent Antal sirja, mely fölött a világ egyik legszebb temploma emelkedik, Pádua városát a katolikus világ bucsuhelyévé tette.* A majdnem 800 éves páduai egyetemre, melyen Galileus Galilaei is tanított, a legtávolabb országokból sereglettek a tudományra szomjuhozók. Páduában élt és alkotott az olasz lírikusok atyja: Francesco Petrarca. Jacopo da Carrara, Pádua urának udvarán költötte legszebb szonettjeit, canzonjait és madrigaljait minden korok eme legédesebb poétája, ami Páduát hosszú időre a költők iskolájává tette meg. Hogy művészek otthona volt, arról tanuskodnak a Tizian, Tintoretto, Giotto, Mantegna, Tullio, Sansovino, Donatello, Riccio és sok más híres mester sokat csodált művei templomokban és középületekben. Hogy még újabb korban is mennyit áldozott a város, mely lakosságra nézve Kecskemétnél jóval kisebb, művészi alkotásokra, azt mutatja a Piazza Vittorio Emanuele. Tessék elképzelni egy parkot, mely körülbelül olyan nagy, mint az Erzsébet-tér Budapesten, és amelyet kettős sorban 82, irva: nyolczvankét szebbnél szebb márványszobor vesz körül. Nem szobrocskák, hanem nemes carrarai kőből remekbe készült hatalmas szobrok, melyek Pádua híres embereit mutatják be a város alapításától — a második században — Viktor Emanuel királyig.

A nagyhirű Palazzo della Ragionében, mely valamikor hadverő podesták székhelye volt, van egy terem, melynek hossza 87, szélessége 27, magassága 24 méter és melynek falait festmények lepik el, melyeken Itália leghíresebb mesterei több, mint 80 esztendeig dolgoztak. (Ebben a teremben fogadta Viktor Emanuel 1866 végén az Olaszországgal egyesült Pádua tartományának hódolatát. A király háziura Treves báró volt, a páduai zsidóhithözség előljárója. Kilencz napig volt vendége a király.)

A nagymultu, emlékekben és műkincsekben oly gazdag város, melynek annyi a temploma, (és milyen templomok!) ahány ezer lakosa van (47 templom, 47 ezer lakos), a zsidóságnak, a zsidó tudománynak és irodalomnak is respektussal emlegetett központja volt. Igen, a páduai zsidóhithözség, valamikor „város és anya” volt Izraelben.

Páduai Rabbi Méir idejében (több, mint 370 esztendővel ezelőtt), kit a talmudikus irodalomban közönségesen Páduai Ma Ha Ra M-nak** (מ'ה'ר"ם פדובה) mon-

* Érdekes, hogy Páduai Szent Antal is Lissabonban született; abban a városban, melyet szülővárosának mondott Don Izsák Abarbanel, kiről előző számunkban elmondottuk, hogy Páduában van eltemetve.

** A MaHaRaM szó abbreviaturája e 4 szónak: Mórénu harav rabbi Méir, azaz tanítónk, a mester rabbi Méir.

danak, a legnagyobb községekből Páduába fordultak tanításért, fölvilágosításért. A páduai rabbit nem hiába hívták Méirnak, meg is világította Izrael szemét tudásával. Responzum-gyűjteményében, melyet 5313-ban (1553) adott ki, döntvényekkel találkozunk, melyeket a nagy rabbi Konstantinápolyból, Korfuból, Budáról, Prágából, Krakauból és számos más községből, közelből és távolból hozzá intézett kérdésekre megad és melyekre a rabbinikus korifeusok még ma is támaszkodnak.

De nemcsak a rituáléra és a zsidó hitközségi életre vonatkozó kérdéseket illetőleg kérték ki Páduai Rabbi Méir tanácsát, hanem súlyos politikai kérdésekben is; persze csak olyanokban, melyek a zsidók életébe vágtak, különösen olasz és török földön. Ilyen kérdés többek közt a 16. század Hámánjának IV. Pál pápa bojkottolásának a kérdése, melyet a Naxosi herceg (Nászi József), kiről már szó volt ezekben a czikkeken, intéztetett a páduai rabbihoz.

Hát mit árthattak, kérdezi tán némely olvasónk, az országból országba kergetett, szerencsétlen zsidók a kereszténység urának, a pápának, hogy bojkottolásának kérdését vetették föl?

Sokat; mint látni fogjuk.

VII. Clement, III. Pál és III. Julius pápák sok száz, Spanyolországból és különösen Portugáliából menekült marannust (erőszakkal megkeresztelt zsidók ivadéka, kik titokban mint zsidók éltek és akiket különösen üldözött az inkvizíció) vettek föl, akiket a birtokukat alkotó Anconába telepítettek, hol mint zsidók élhettek és ahol csakhamar nagy kereskedelmi forgalmat teremtettek. Ancona abban az időben szerencsés versenytársává vált a hatalmas velencei köztársaságnak, ami a pápai kincstárt jól megdagasztotta. De a pápai trónra lépett IV. Pál, aki kegyetlen üldözéseknek vetette alá a birodalmában élő zsidókat, kikkel Róma falait építtette fel, hogy védekezhessék a spanyolok ellen, kiket ellenségeivé tett. Mialatt a ghetto lakói a falakon dolgoztak, kifosztatta, sőt egy izben a Petrus székét elfoglaló emberi bestia a szerencsétlenek házeit fölgujtani rendelte, amit csak az emberséges gondolkodású Alexander Farnese biboros akadályozott meg. Hogy mi sors várt ilyen uralkodó alatt a birodalmában élő és a zsidó vallásra visszatért marannusokra, azt elképzelhetjük.

Bebörtönöztette őket, javaikat elkoboztatta és arra akarta őket kényszeríteni, hogy az ősök hitét, amelynek kedvéért hajdani hazájukat hagyták ott, újból megtagadják. Csakhogy a marannusok ezt megcselekedni nem akarták, amiért IV. Pál elrettentő példaadásul huszonnégy marannust elevenen megégettetett, köztük egy Donna Majora nevű nőt is (1556. május havában).

A török zsidók, kiknek nagy befolyásuk volt az állami életre, erre lábra állottak. A Naxosi herceg közbenjárására Szulejman szultán mindenek előtt a török alattvalók szabadon bocsájtását követelte, mert a pápai inkvizíció azokat a marannusokat is bebörtönöztette,

kik Anconában csak ideiglenesen tartózkodtak és akik török alattvalók voltak. Kárpótlásul 4000 aranyat követelt számukra a szultán és kilátásba helyezte azt is, hogy ha a pápa az embertelen üldözésekkel föl nem hágy, nagyon meg találnák ezt keserülni az ő jogara alatt élő keresztények, már pedig az a jogar akkorában messze ért. IV. Pál engedett, mert engednie kellett, de hogy nem volt köszönet abban a keresztényi szeretetben, melyre a török császárság kényszerítte a kereszténység fejét, azt bizonyítani nem kell. Az anconai zsidók belátták, hogy nem lesz többé maradásuk a pápai birtokon, örömmel fogadták tehát Ubaldo Guido urbinói herczeg ama ajánlatát, hogy telepedjenek meg Pesaroban, ahol kiépítetteti a kikötőt, hogy azután Anconából Pesaroba tereljék át a levantini kereskedelmet, mely akkor teljesen a zsidók kezében volt.

Ez nagy csapás lett volna a pápai kincstárra nézve, már pedig a jól megtelt kincstár mindig fontos kelléke volt a pápai hatalomnak.

Pedig a mozgalom, hogy a török zsidók bojkotálják a pápai birtokokat, mind nagyobb mértéket öltött. A Naxosi herczeg templomi átkot hirdettetett ki, hogy a török zsidók, ama idők legnagyobb kereskedői, Anconában ki ne kössenek, annak árut ne szállítsanak, üzleti összeköttetésbe vele ne lépjenek.

Az anconaiak megijedtek, de meghökkentek Rómában is. IV. Pál a zsidók pénzét, a zsidók véreit akarta, de hogy az ő vallási buzgósága megfoszssa jövedelme nagy részétől, azt ő távolról sem óhajtotta. Más hurokat kezdett tehát pengetni, a szeretet hurjait. Amellett azonban figyelmeztette is a pápai birtokon élő rabbikat, intenék török kollegáikat, hogy a Naxosi herczeg akciójának a keresztény államokban élő zsidók adhatják meg az árát. Josua Soncin, Olaszországból bevándorolt konstantinápolyi spanyol rabbi nagy ellenakéziót is indított, melyhez csatlakoztak az askenázi rabbik, kik rettegve gondoltak a keresztények bosszujára. Nagy kavarodás támadt e miatt a török zsidók közt, mire Konstantinápolyban a Naxosi herczeg ajánlatára elhatározták, hogy követiséget menesztenek Pádúai Rabbi Méirhez, döntené el ő, Izrael világító fáklyája: fentartandó, vagy visszavonandó-e a pápa ellen hirdetett bojkott?

Pádúai M a H a R a M a bojkott ellen döntött. A bosszu az Istené, szölt, Izraelé a türés.

Röviddel a döntés után az urbinói herczeg szelnek eresztette a Pesaroba terelt marannusokat, bántalmazni azonban nem engedte őket.

Érdekes az a kérdés is, melyet Kandiából intéztek a nagy páduai rabbihoz és melyet döntvénytára (Tesubóth M a H a R a M-Padua) 78. szám alatt tárgyal. Kandiában ugyanis szokásban volt, hogy a Jomkipur este soron lévő Jóna prófétát, különösen az asszonyokra való tekintettel, az ország nyelvén, görögül olvassák föl. (Dr. Kohn Sámuel főrabbi, kinél a responzum szövegét, melylyel nem rendelkezem, megnéztem, figyelmeztetett

ebből az alkalomból arra, hogy, mint nem egy döntvényből kitünik, Törökországban itt-ott külön istentiszteletet is rendeztek a nők számára az ország nyelvén. A felvetett kérdések akörül forognak, szabad-e a kántornak, ki az egyetlen férfi az ilyen istentiszteleten, a benedikeziókat elmondani, melyeket csak minjan mellett, melyet 10 felnőtt férfi alkot, lehet elrecitálni? A döntvények a benedikeziót megengedik.) Akadt azonban rabbi, Elia Kapsali, ki ezen megütközött és ki a szokást el akarta törölnetni. Pádúai M a H a R a M-hoz fordultak tehát, csakugyan sérti-e a zsidó fölfogást a görögül fölolvastott próféta? Rabbi Méir úgy döntött, hogy a szokás fentartandó.

Liberálisan döntött Pádúai M a H a R a M a budai hitközség kérdésére is, hogy egy Etel Szenior nevű kitért zsidónak fiai szólíthatók-e a Tórához úgy, mint más zsidó ember, t. i. atyjuk nevének említése mellett. (Kohn Sámuel dr. „Héber kutforrások és adatok Magyarország történetéhez“ című munkájában, ahol ezt a responzumot ismerteti, azt véli megállapíthatni a kérdésből és abból, ahogy a kérdező budai hitközség az illető kitértet leírja, hogy Szerencsés Imréről van szó, II. Lajos hirhedett kincstárosáról, ki olyan gyászos nyomokat hagyott a magyarok történetében.) Kismartonnak két feleletet is küld a páduai orákulum. Mind a kettőben valólevélről tárgyal. Érdekes az első kérdésnek az a része, mely Kismarton leírását adja. (Megolvasható magyarul is Kohn Sámuel dr.-nak már említett művének 82. oldalán.)

Pádúai Rabbi Méir életéből alig tudunk valamit. Hiába kutattam, kerestem, Pádúában is, itthon is, nem tudtam meg róla mást, mint azt, hogy fáklya volt Izraelben, hogy Pádúában a zsidó tudománynak hatalmas központot teremtett, hogy responzumokat irt és hogy 5325-ben (339 év előtt) halt meg. Mindezt sirkövéen olvastam, a fallal bekerített, a város közepén levő régi zsidó sirkertben. (Valaha a város végén lehetett az a sirkert, de a város terjedt, a zsidótemetőt körülépítették, de nem bántották, ami Pádúia város tolerancziájáról és pietásáról szép tanúságot tesz.)

Rabbi Méir sirköve mellett, fiának, Jehudának sirköve áll, ki atyja utóda volt a páduai rabbiszéken. Vezetéknevük furcsa nevű németországi falu nevét tette híressé. E név Katzenelnbogen, a miből következtethető, hogy németországiak voltak. Csakhogy Rabbi Méirt alig emlegetik ezen a néven; a zsidó rabbinikus irodalomban, csak mint a Pádúai M a H a R a M szerepel.

S a D a L.

Még egyszer — ha rövid időre is — vált központjává a zsidó tudománynak és hitéletnek a páduai hitközség. A lombard-veneciai zsidók számára Metternich herczeg parancsára 1829-ben Pádúában rabbi-képző intézetet nyitottak. Ez intézet vezetőjévé a Triesztben élő Luzatto Dávid Sámuel választották,* azt a férfit,

* Irodalmi nyelven röviden S a D a L, ami Sámuel Dávid Luzatto név abbreviatúrája.

kit bátran helyezhetünk Zunz Lipót, a modern zsidó tudomány halhatatlan megalapítója mellé. Az olasz zsidóságban nem volt hozzá hasonló, de a többi Izraelben is ép úgy lesték a szavát, mint hajdan Páduai Rabbí Meírét. Mint héber stylistá egyáltalán nem volt párja, de mint kutató is úgy magaslott ki a többi közül, mint a cédrus a cserjék közül.

Nem az olasz szeminárium tette híressé Izrael újabb történetében Páduát, hanem Luzatto, tisztán csak Luzatto. És ez a pyramidális ember a trieszti Talmud-Tóra iskolán kívül, melyet, igaz, Luzatto korában jeles tanítók vezettek, *soha iskolát nem látogatott*. Autodidacta volt, mint a mi nagyunk nagyja: Löw Lipót, kihez különben is sokban hasolított, de különösen bámulatba ejtő sokoldalúság dolgában.

Tizennyolcz önálló művet hagyott hátra, de ezeken kívül bibliothékára rugó kisebb dolgozatokat, cikkeket és leveleket, miknek egy részét 1865-ben bekövetkezett halála után fia, Jezsaiás adott ki.

És ez a férfiu, Izrael eme messzire világító szövetneke, — éhezett. A szemináriumot az olasz községeknek kellett volna fenntartaniok, de csak az első esztendőben tették. Később az iskolával nem törődtek és, tanárai (köztük az ismert Lelio de la Torre) fizetésük felét sem kapták.

De kitartottak. Lelkesedésük leküzdötte a nyomort, pedig szegény Luzattot más csapások is érték. Felesége elméjére éj borult, és elsőszülöttje, öröme és büszkesége, Philoxenus, kit első nagy műve „Ohév gér“ czime után nevezett el* és ki fiatal kora mellett nevet szerzett magának mint orientalista, de különösen mint assyriologus, atyja soha nem szünő gyászára, Párisban, tanulmányai közepette meghalt. Luzatto ezen kívül elvesztette szemvilágát, de vakon is dolgozott, alkotott, tanított Izrael és tudománya dicssőégére.

Sirköve, mely elé tanítványa, a már többször említett Zammato Alessandro dr., páduai második rabbi vezetett és mely 8 méter magas, gyönyörű fehér kő, az által válik ki a többi közül, hogy majdnem egészen sima, mig a többi kiáltó sorokban az alattuk nyugovók dicssőségét hirdeti. Két dátumon kívül, mely a mester születése és halála napját tudatja, (1800—1865) csak a nagy ember neve van meg a kövön és egy 3 szavu félvers a zsolttárversek közül. Csakhogy ez a három szó végtelenül sokat mond. Sőt emberről nem is volna szabad ilyet mondani, minthogy a zsolttár, melyből vették, az Istenre alkalmazza. E három szó ez:

ךד דמיה תדלה

* »Ohév gér«-nek, azaz »Idegent szerető«-nek nevezte el Luzatto első nagy művét, mely Onkelosnak arameus tórafordítását tárgyalja, melyet Targumnak is mondanak. Ez az Onkelos a tradíció szerint gér, azaz idegen volt. Pogány volt, de Izrael vallására lépett. Eme idegen tórafordításának szentelte munkáját és szeretetét Luzatto, a miért »Ohév gér«-nek nevezte el művét.

Magyarul: *Neked hallgatás a dicséret*. Azaz oly nagy vagy, hogy el sem tudjuk mondani dicséretedet, azért, ha dicsérni akarunk, hallgatnunk kell, mert nem tudjuk, hol, mivel és hogyan kezdjünk dicsérni. És ez a hallgatás a te legnagyobb dicséreted.

Figyelmeztetni akartam a tulásra Zammato drt. De ahogy rápillantottam, ajkamon megakadt a szó. (Ez a hallgatás meg az ő dicsérete legyen). Görnyedten állott mestere emléke előtt. Szeméből csak úgy ömlött a köny, miközben fuldokolva mondogatta: Salóm alecha, salóm alecha rabbi u-móri! Nismatecha kedósah, nismatecha tehóra, nismatecha zahara kezóhar harakia. Béke veled, béke véled én tanítóm, én mesterem te! A te lelked szent, a te lelked tiszta, a te lelked ragyogó, akár az égboltozat ragyogása.

Egészen meg volt törve. Mig a sir előtt állott, fejét pillanatra sem emelte föl.

Mesteréről imádat szerű tisztelettel szólt. Nemesak minden tudásnak volt a forrása, mondotta többek között, de a jóságnak és a szeretetnek is mintaképe volt. Hányszor ment volna szét az az iskola, ha az ő személyének a varázsa nem tartja össze! Pedig ő maga is be sokszor nélkülözött! Ha Gabriel Triest, az áldott emlékü irodalombarát és mecénás a magáéból nem segítette volna, övéivel együtt éheznie kellett volna. Akárhányszor hónapok multak el, anélkül, hogy egy szoldinyi fizetést kapott volna, különösen az 1848-iki zavarokban. Őszintén szólva, a zsidó községek, melyek mind olaszérműek voltak, nem szerették az iskolát, melyet *Ausztria* állított föl az ő befolyásának az erősítésére.

Nem tehetem, hogy ebből az alkalomból egy rendkívüli érdekes adatot ne mondjak el Luzatto édesatyjának az életéből, amit szintén Zammato drtól hallottam.

A Luzatto-család, a Morpurgo, Ottolenghi és Treves családok mellett a legrégebb és a legelterjedtebb család Itáliában. Mose Vita Luzatto Páduából, a nagy kabalista és tudós, már kétszáz évvel ezelőtt világhírű ember volt; Simon Luzatto a zsidók szószólója volt a velencei köztársaság előtt, mely „tanácsadó“ czímmel tisztelte meg a „böles zsidó“-t. A „Kaftor va-Ferach“ czimű magyarázó munkának, melyet nálunk is, ma is megbecsülnek, Luzatto Jakab (1580 körül) volt a szerzője, Ephraim Luzatto mint olasz és héber költő vált ki, más Luzattok mint asztronómusok, orvosok, bankárok szerepeltek.

A Luzattok ama ága, melyből Sa Da L származott, a „szegény Luzattok“ ága volt. Atyja, Ezekia, tanult ember volt, de az ő családjában az volt a tradíció, hogy a familia minden férfitagja valami *mesterséget* tanuljon meg, hogy az emberek adományára ne szoruljon. Ezekia esztergályos volt. San-Danielében, a Friaulban élt, mely akkor Velencéhez tartozott. 1787-ben a Friaulban Könyvével egyidejűleg elsőszülött fia pillantotta meg a világot, azért fiát is »Ohév gér«-nek, görögül Philoxenusnak olaszán: (Filosseno) nevezte el.

zsidóüldözéssel vegyes zavargások voltak, mi Ezekiaát arra kényszerítette, hogy otthagyja szülővárosát és Triestbe menjen, ahol befolyásos és gazdag rokona, Luzatto Izsák közbenjárása folytán letelepedési engedélyt nyert. Ezekia Triestben folytatta mesterségét, ott nősült is, feleségül vévén Mirjam Regina Gentilomo-Cormonst, egy kiváló női erényekkel ékeskedő asszonyt, ki 1800-ban Sámuel Dávidunkkal ajándékozta meg férjét.

Sámuel Dávid már öt éves korában atyjával együtt, ki nagyon jámbor ember volt, olvasta a bibliát. Már mint iskolás gyermek (már említettük, hogy a ma meglehetősen elhanyagolt, de hajdan hirnek és virágzásnak örvendő, több mint 300 esztendő előtt alapított triesti zsidó iskolába járt) — alig 10 éves korában olasz és héber verseket írt. A gyermekeket sokat csodálták, atyja azért mégis csak azon volt, hogy tanulja meg az esztergályosságot. „Nem gátolom a tanulásban“ szölt, „de tudjon mesterséget“. Sámuel Dávidunk, kit csak a könyvek vonzottak, sehogy sem tudott ezzel megbarátkozni.

Csakhogy atyja nem engedett, mire hosszú alkudozás után Ezekia megelégedett azzal, hogy fia írást adott neki, miszerint elismeri, hogy édes atyja mesterség tanulására szoritotta, de ő oly ellenállhatatlan vágyat érzett a tudományok iránt, hogy érezte, hogy nem lesz képes mesterséget elsajátítani. Felmenti tehát édes atyját a felelősség alól Isten és az emberek előtt, annál is inkább, mert tudja, hogy elpusztulna, ha a Tórából meg kellene válnia.

Sámuel Dávid akkor már túl volt a 13. életévén, mikor, régi fölfogás szerint, az atyja már nem felelős fia cselekedetért.

Ezekia még látta fia emelkedését. Megérte azt, hogy mikor a triesti zsidók 1819-ben Ferdinánd trónörökös elé járultak, a 19 éves Luzatto költeményével üdvözölték. Megérte azt is, hogy a triesti zsidók egy évvel később az ő fiát bizták meg a biblia és lithurgia átültetésével, sőt látta első nagy munkáját, az „Ohév gért“ is, mely egy csapással híressé tette a fiatal Luzatto nevét Izraelben, de Ezekia azért le nem mondott arról, hogy övéi kötelességévé ne tegye, hogy halála után fia felmentő levelét *koporsójába tegyék*. Hadd vigye magával az igazolást, hogy meg akarta óvni a fiát a kenyérgondoktól, mert a másoktól függő ember mindenféleképpen van kitéve ezen a földön. Csak a mesterség, tanítja a talmud, óv meg biztosan az éhségtől.

Sok évvel később — Ezekia már rég a Gan-ében ben szivta magába a mennyek üdvét, — sokszor monddta fia, ki a páduai rabbiszeminárium rektora volt: Apámnak — áldás! emlékére! — mégis csak igaza volt. Ha esztergályos volnék, tán nem bántana a gond: honnan veszek holnapra kenyeret a családomnak.

(A nyolczadik cikk következik.)

Lag-baómer.

Amit most »Lag-baómer«-nek irok és annyit jelent, mint az Ómer szefirájának 33. napja, hajdanában, mikor még a chéder (az az chájder) falai közt szivtam magamba a tudományt, »legbajmar«-nak mondtuk és egy napi szünidőt jelentett. Boldog idők is voltak azok! Ilyenkor minden növendék összetakarította fillérjeit, hogy nádpalcát szerezzen be magának. Nádpalcát, mely ugyan keserű emlékeket elevenített fel a gyengébb szorgalmu kis talmudisták között, de ezuttal kitöltötték rajta bosszujukat, amennyiben egészen összehajlitották és ijat készítettek belőle. Sőt a szigoru »melámed« (tanító) fia ezuttal elcsente atyjának nádpalcáját (meglakolt az/án érte), hogy ő is kivonulhasson ijászollégáival a rétre, a hol olyan ügyesen serénykedtek a céllövés körül, hogy még Szemere Miklósnak is gyönyörűsége tellett volna benne! A chéder nem holmi gimnázium, vagy reáiskola 28 órai tanítással; ami *melámedünk* még napi 28 órával sem elégedett meg, mert hát a talmud tanításért nem fizetnek *idelent*, itt csak némi kártérítést kap az időért, melyet más keresetre használhatott volna fel, de az igazi óradíjat majd csak a tulvilágon utalványozzák ki, még pedig oly dusan, ahogy csak onnan várni lehet. Iparkodott is a mi melámedünk, hogy minél több jutalmat írjanak az ő számlájára a menyországban; mi apró talmudisták pedig lestük a szünnapokat, melyek közül a legkedvesebb a »legbajmar« volt. Kirepültünk a szabadba, mint a lepkék és sütkéreztünk a tavaszi napsugárban, mely a mi chéderünkbe ritkán hatolt bele. Boldog idők voltak azok! Ma már »Lag-baómer« van, melynek eredetét, keletkezését és történetét kutatom. Hej pedig de jobb volna inkább ijat csinálni nádpalcából és lövöldözni a viruló réten a tavaszi ég alatt!

A szefira napjait, vagyis a pészach második napjától Sevuósz-ünnepig terjedő 49 napot már a legrégebb időben szerencsétlennek tartották. Lehetséges, hogy azért, mert a régi zsidó népfölfogás szerint nem lehet áldás azon, amit megmértek, megszámláltak és minthogy ezeket a napokat előírás szerint számlálni kell, nem tartottak azokon sem eljegyzést, sem eskevét, sem más családi örömnepet. A középkorban megerősödött ez a hit, amidőn ehhez az időhöz több szomorú esemény emléke fűződött. Ezekben a napokban mészárolták le a zsidók ezreit a szeretet jelszavával harcoló keresztiesek, ezekben a napokban volt Németországban a nagy vérengzés, mely az ottani zsidókat megtizedelte és régi monda szerint, ezekben a napokban hullottak el a pestis által Rabbi Akiba tanítványai, az irigy vetélkedésnek büntetéséül, mely közöttük lábra kapott. Hogy mikor keletkezett, illetőleg lett népszerű ez a monda, azt biztosan nem tudhatjuk; talán nemsokára a hős martir halála után a II. vagy III. században, midőn a közbecsülés és csodálat oly gyönyörű legenda-koszorút font homloka köré és 24,000 tanítványal emelte nimbusát? de lehetséges, hogy csak később, a középkorban, amikor már más szomorú katasztrófák a szefira-napok szerencsétlen voltát még jobban igazolták. A 49 napból a pészach 7 napját (a másodiktól fogva, mikor a szefira kezdődik), az ujhold (roschódes) 2 napját és a közbeeső 7 szombatot, tehát összesen 16 megáldott ünneppont leszámítva, marad 33, (לג), ez a *Lag-baómer* eredeti fogalma, melylyel az »ómer«-ben, vagyis a szefira idejében levő 33 szerencsétlen napot jelezték, amit csakhamar a 33-ik nappal tévesztettek össze. Ehhez képest módosult azután némely országban Rabbi Akiba tanítványainak

legendája is. E szerint csak az ómer 33-ik napjáig pusztított volna közöttük a pestis, amiért is a 34-iktől fogva már normális napok kezdődnek, amelyekben mulatni és hetedhét országra szóló lakodalmat is szabad már csapni. Ezek a vidékeken a 34-ik nappal kezdődtek csak a mulatságok és a Lag-baómer mai értelmében még a 17-ik században sem ismerték.

Más jelentőséget nyert ez a nap azokon a vidékeken, hol a 15. században, a Zóhár első kinyomatása után a kabbala különböző teóriái burjánzottak fel. — A Zohár könyvének eredetét a II. századba vezették vissza és Rabbi Simon ben Jocháinak, Rabbi Akiba tanítványának tulajdonították, akinek egész élete oly misztikusan folyt le és akit egy egész legendakör az utókor csodált alakjává tett. A római intézmények felett gyakorolt erős bírálata miatt halálra ítélték, de ő Elazar fiával együtt egy barlangba rejtőzött, ahol 13 évig táplálta őket egy szentjánoskenyérfa, míg szomjuságukat az akkor ott hirtelen fakadt forrás vize csillapította le. Mindig panaszkodott Rabbi Simon, hogy hát ha az ember szánt, vet, arat, csépel, öröl és egész idejét az élelem beszerzésével tölti el, mi lesz majd a tórával? Szerette volna a manna idejét visszavarázsolni, hogy zavartalanul foglalkozhassanak a tórával és most a barlangban teljesült e hön óhajtott vágya. Tanulhatott. De mit? A kabbalisták könnyen feleltek erre: a Zóhár könyvét írta meg, melyhez utasítást a naponta megjelent Eljáhu próféta adott. E 13 év alatt tehát egészen a kabbala titkaiba merült és kiszabadulása után tettei csakugyan csodások, misztikusak voltak. A mire haragjában ránézett, az mind hamuvá égett, körülsetálta Tiberiás városát, melyet Herodes Antipas Tiberius Császár tiszteletére sirhalmokon épített fel és imé a hullák mind felszínre jöttek, hogy közös sírba tegyék őket és a város ezáltal hozzáférhetővé válik a kohaniták számára is, kiknek sirhalomra lépni nem szabad. Varázsszavára megtelik egy egész völgy arany denárokkal, de figyelmezteti tanítványait, hogy aki vesz belőle, elveszti tulvilági jutalmát és egyik sem nyult hozzá, amire az aranyok eltűntek. Ránéz árulójára és csonthalommá válik. És mindezt a kabbala titkos szereivel tette, mondták a kabbalisták, akik Rabbi Simont a misztikus tudományok megalapítójává tették. Szegény reformátor, aki minden rabbinikus intézkedésnek racionális okát kereste és aminek okát felkutatni nem tudta, annak jogosultságát egyszerűen tagadta, elszörnyűködött volna, ha azt a chaost látja, amit a reáshivatózó kabbalisták csináltak. Mikor elárulták őt, azt mondom, hogy ő gyakran gondolkozott azon, hogy ha Mózzel az égben lett volna, midőn a tórárt kapta, kérte volna az Istent, hogy adjon az embernek két száját, egyet, melyet a tórának szentelhetne és egyet minden más profán foglalkozásra, de amióta az árulkodás elharapódzott, lemondott erről a kívánságáról. »Igy is gonosz az ember szája, hát ha még kettő volna, elnyelnék egymást!« És hogy ha a kabbala zürzavarát ismerte volna, talán megsokalja az egy száját is! Rabbi Simon halálának napja *ijjar* hó 18-ika mely Lag-baómerre esik és így ez a nap csakhamar a kabbalisták nagy ünnpévé vált, akik a szefirát is a szférákkal zavarták össze. Elzarándokoltak a sirjára, amelyet ezen a napon a föléje rakott gyertyák lángjai valószínű maglyává tettek; imádkoztak föltötte és az ő csodás erejétől kért mindenki balzsamot a sebére, gyógyulást a fájdalmára. Ez a szokás még ma is divik Palesztinában, hol a chászidok nem kis számban vannak. A kabbalisták fölfogása szerint ez az ember halálának évfordulója ünnep, minthogy a lélek, melynek

sok vándorlásokon kell átmennie, míg teljesen megtisztulva *eredetéhez* szállhat vissza, a halál által közelebb jut céljához. Rabbi Áron Halévinek, ki a szefira napjaiban mindig külön gyászimát mondott el és Lag-baómerkor sem tett kivételt, oda izente Jicchók Lurja a kabbala tulajdonképeni megalapítója, hogy Rabbi Simon ben Joachi megjelent neki és kérte, hogy mondja meg Rabbi Áronnak, hogy mit mond ő gyász imát az örömeinek, az ő megváltásának napján?! Majd lesz oka a gyásznak! És az nap meg is halt legidősebb fia. József Káro, a Sulchan-Aruch szerzője, ki szintén Lurja köréhez tartozott, valószínűleg szintén ebből az okból sorozza a Lag-baómer a kisebb ünnepek közé, habár okát nem írja ki.

A hogy a kabbala terjedt, magával vitte a Lag-baómer tiszteletét is, melynek első jelentése csakhamar teljesen eltűnt. A tanítás és tanulás szünetelt ezen a napon, melyet teljesen Rabbi Simon apotheozisára szenteltek. A legenda szerint, a mig ő élt, nem mutatkozott szivárvány az égen, a mit az ő érdemeinek tudtak be; mert a szivárvány jele annak, hogy a világ újra vizözönt érdemelne, de Isten megemlékezett frigyéről. Ennek az emlékére készítenek a gyermekek szivárvány alakú ijjat, emlékeztetésül, hogy annak a férfinak korában, akinek tiszteletére ezt a napot megünnepelik, Isten teljesen meg volt elégedve a világgal és a vizözönre nem is gondolt.

A Lag-baómer igazi képét ma csak a chászidoknál látjuk. Előző este a beszhamidrásban (klauz), mely egyszersmind imaházul is szolgál, *mincha* előtt filléreket gyűjtenek gyertyára, amit egy küldönc vásárol be számukra. Alig lép ez be a csomagokkal, oly fejtelten zürzavar és láma keletkezik, hogy az egész terem reng bele. Mindenki igyekszik a másik feje föltött gyertyához jutni, amire a megostromlott küldönc úgy segít magán, hogy a felbontott csomagokat szétdobálja, ami a fejtelenséget még jobban fokozza. Néhány perc múlva az egész beszhamidrás lángvá változik. A falakon és ablakokon egy arasznyi helyet sem látni, ahol színes gyertyácska ne lobogna. Az arcok is kigyuladnak a lelkes rajongástól és felharsog a lángteremben a Rabbi Simon ben Jóchá tiszteletére írt himnusz:

Asrecha rabbi Simon.....

És mindenki látni véli a kabbala halhatatlan mesterét.

Másnap a gyermekek ünnepeltek jókedvük és belátásuk szerint. Törődünk is mi azzal, hogy mért van és mit jelent a »lag-bajmer!« Némelyik azt hitte, hogy talán a zöldelő fák (Bäume) örömeire rendelték! Bántuk is mi! »Lag-bajmer« volt, öröm volt, ünnep volt; ma már tudom, hogy »Lag-baómer«, de hol az öröm, hol az ünnep!?

Secundus.

TÁRCSA.

A gyáva.

— Történet a közelmúlt napokból. —

— Még semmi sincs? — kérdezte a váltóőr a zárfékezőt, mikor a vonat lassított menetben elhaladva előtte, bejárt az állomásba.

— Még nincs, felelt a kérdező, de lesz!

Aztán csendesen haladtak tovább. Az állomási épület előtt állt az előljáró. Fogadta a vonatot s beszállt a kalauz-kocsiba, hogy aláírja a menetlevelet.

A vonatvezető, minek után elintézték a hivatalos dolgokat, úgy felsunyian odaszólt az előljárónak:

— Hát, Bleier ur, ha holnap nem jön vonat, mit fog tenni?

Az előljáró elnevette magát.

— Hallja-e, Micskey! Magát az egész vonalon úgy ismerik, mint akinek mindig bolondságon jár az esze. De ha már bolondot mond, legalább olyant mondjon, hogy félig el lehessen hinni. Mert amit most mond, az még bolondságnak se való.

— Nono, mondta a vonatvezető. Nono. Most nem tréfálok. Csak annyit mondok, hogy lesz valami.

Avval befujt a trombitájába, a mozdony füttyentett s lassan neki indult. Az előljáró leugrott a vonatról s ment az iroda felé.

Utközben találkozott a raktárnokkal, aki szitkozódva szól hozzá:

— Még mindig nem gondolta meg a dolgot, főnök ur?

Bleier, a főnök, gondolkozva felelt.

— De meggondoltam. És azt gondoltam, hogy amit tenni akarnak, nem jó dolog. Tudja, hogy eskü köt bennünket. Én azt az esküt, amit lelettem, meg nem szegem.

— Hisz nem is arról van szó. Csak arról, hogy mikor elérkezik a pillanat, akkor a főnök ur zárja be az irodát s menjen fel a lakására, akármennyit berreg is a táviró gép.

— Hát én azt nem teszem. Pedig higgye el, rám férne, hogy a jövedelmem több legyen. Őt gyereken van, a hatodik is ma-holnap itt lesz. De hát azon az uton, hogy a lelkeket megméltelyezzem, a testem számára nem akarok előnyöket szerezni. Megrekedne a falat a torkomon, amelyiket esküszegés révén szereztem meg. És még mondok valamit. Ne igen törődjek maga sem ezekkel a dolgokkal. Nekünk nem lehet a feladatunk, hogy a kenyéradó gazdánk ellen titokban terveket kovácsoljunk, kivált ha azok a tervek olyanok, hogy magunknak és másoknak is ártunk vele. Várjuk be a dolgok sorját.

A raktárnok sötéten nézett az előljáró után, aki bement az irodába s végezte a dolgát. Volt, hála Isten, a dologból bőven. Egymaga látta el az egész szolgáltatást. A forgalmat, a kerekedelmet, a távirókat. Aztán írta a sok jelentést. Most a forgalmi osztálynak, majd a bevételi ellenőrségnek. Most a statisztikai hivatal volt rá kíváncsi, hogy hány tojás törött össze a múlt héten, aztán meg a postások keresték, hogy magántávirat jött-e sok, ment-e sok. Szóval, hála Istennek nem lehetett panaszkodni a munkahiány miatt, de hát mit lehet tenni. Az ember elvégzi és legfőbb csak úgy magában törődik, hogy jó volna, ha másképp volna. — Hanem mikor az irodát a lakással összekötő ajtón hal'atszik két kis apró lábnek a dörömbölése s egy édesen selypítő hang el kezd kiabálni: Apuskám, apuskám! Az apuskámhoz akarok menni — hát akkor Bleier Mór, az állomási előljáró, elfeledkezik mindenféléről s nem békétlenkedik még magában sem.

A raktárnok ment az órház felé. A pályáór kint volt, nézte a tovarobogó vonatot.

— Hát András, mondja a raktárnok, maga mire vélekszik?

— Esőre, — mondja András. Nagyon leszáll a füst.

— Nem arról van szó, hanem arról, hogy ha a hetes számú jelzést meghallja a napokban, hát akkor mit fog tenni?

— A hetes számút? Hát tizenegy esztendeje, hogy szolgálatban vagyok, de ezt a jelzést még nem hallottam.

Mindamellettt hát megállítanám az összes motorokat. De miért jön majd az a jelzés?

— Hát még kérdezheti? Hát nincs itt már az ideje, hogy végre mi is megmutassuk, hogy vagyunk s akaratumk is van. Eleget könyörögtünk már, most majd követelünk.

— Aztán úgy még inkább nem adnak!

— Nem adnak? Azt majd meglátja. Vagy talán maga is gyáva, mint az a zsidó?

A hüvelykujjával az állomási épület felé bökött. András, az ór, megnyomkodta a hüvelykujja bütykével a dohányt a pipájában, szippantott kettőt, nézte a levegőben elpárasodó füstöt és csak aztán szólt:

— Én gyáva nem vagyok, de az bizonyos, hogy inkább a főnök pártjára állok. Én már sokfelét próbáltam, de mindig arra lyukadtam ki, hogy a sovány egyezés jobb a kövér pörnél.

— Én meg azt mondom magának, hogy ha maga is a zsidó pártján van, akkor csak menjen oda hozzá és mondja meg neki, hogy jó lesz, ha nem sokat akadékoskodik. De még jobb lesz, ha maga is velünk tart. Mert a hatalom most a mienk lesz.

Az ór gondolkozva hallgatta a raktárnok szavait, a ki ment tovább a hangulatot kikémelelni.

Hát az igaz, hogy a hangulat elég izgatott volt. Napok óta hordták a híreket a vonatokkal, hogy most már nem maradhat a dolog így. A kormány nem akarja meghallgatni a kívánságokat. Amit adni akar, az nem elég. Hát ha szép szerivel nem tudunk boldogulni, akkor majd megmutatjuk, hogy mit tudunk.

Az országot melletti kórusmában volt a gyülekező helyük. Most is ott voltak. A raktárnok elővette az ujságot, melyet ingyen küldöztek neki s lázító cikkeket olvasott föl belőle.

— Nekünk immár jogunk van ahhoz, hogy követeljünk. Itt áll az ujságban, hogy jogunk van követelni. Követeljük először is a nagyobb fizetést, aztán pedig követeljük a pragmatikát.

— Ugy van, felelt rá kórusban a többi.

— Követeljük, hogy ne csak a munkából jusson ki részünk, hanem a pénzből is. Ezt pedig most már csak úgy vivhatjuk ki, ha megmutatjuk erőnket. Ennél fogva, mikor megjön az alkalmas pillanat, minden ember abbahagyja munkáját s semmiféle kérelemre, semmiféle fenyegetésre nem hallgat és nem csinál egyebet, mint hogy nem dolgozik. Ugyis ránk fér egy kis pihenés! Így aztán elérjük, hogy meg lesz a fizetésrendezés s meg lesz a pragmatika. Különösen a pragmatika. Mert ez a fő. Hát emberek, fogadják-e, hogy a munkát abbahagyják, ha arra kiadom a jelszót?

Összenéztek az emberek. Végre is kétségtelenül igaz, annyi esztendő után ránk fér egy kis pihenés. Kivált ha avval a pihenéssel fizetésfelemelés is jár, meg pragmatika.

— Hát, mondja az egyik, ha így van rendölve, hát akkor úgy lesz. De minél több fizetést adjanak, s a pragmatika is minél több legyen.

— Az ám, bölintottak rá a többiek. Pragmatika. Ez kell a magyarnak. Tudja-e kend komám, mi az?

— Én nem tudom, de akármilyen legyen is, jussunk van hozzá. Az ujság is írja. Követeljük hát.

A raktárnok helyeslőleg bölintott.

— Rendben van. Azaz hogy nincs rendben. A zsidó, — az állomási épület felé mutatott — a zsidó nincs a mi pártunkon. De nem kell törödni vele. Ha ellenkezik, majd elbánunk vele. Hát csak azt mondom, emberek, összetartani. . . . *

Bleier Mór, az állomási előljáró, ott üldögélt a felesége ágya mellett. Az asszony gyengélkedett. Az előljáró nem akarta őt izgatni, nem szólt hát neki róla, hogy forrong minden, csak gondolkozott.

Hanem az asszony észrevette, hogy valami bántja az urát. És addig-addig könyörgött neki, míg az elmondta, miről van szó.

— Én édes jó férjem, ha adsz valamit a szavamra, arra kérlek, ne tagadd meg a szolgálatot. Ne kísérsd istent, kinek nevére megesküdtél, mert tudod, mielőtt állok. Ha az ő kegyelme meg nem védelmez engem nehéz órámban, elpusztulok. És te, te most pártolnál el istentől?

Az előljáró megcsókolta a feleségét.

— Ne félj, egyetlenem. Én nem szegem meg az eskümet.

*

Harmadnap este ott ült az előljáró a távirógép előtt és várta, hogy a szomszéd állomásról induló vonatot jelezzék.

A gép meg is szólalt, de nem az indulásról hozott hirt. Arról beszélt, hogy a fővárosban már nem jár egy vonat sem. Most a vidék tegye meg a magáét. Se vonatot indítani, se egyéb szolgálatot tenni nem szabad.

Az előljáró nézte a futó szalagot és elmélázott.

Lelke küzdött önmagával. Egyfelől a kartársias érzület, másfelől a letett eskü szentsége. Nem nem. Az előbbi igen értékes dolog, de az utóbbi nagy ár érte. És aztán ki tudja, ez a távirat igaz-e? Aláírva nincs. Hátha csak félreértés akar lenni?

E percben megszólal a jelző gép. Lassan berregni kezd. Jelzi a szomszédból érkező vonatot. Tehát mégsem igaz. Jön vonat.

Oda megy a pénztár ablakhoz, felnyitja. Utas nem igen van. Egy-két városba siető ember, kik a holnapi vásárra igyekeznek. Gyorsan végez velük, midőn egyszerre csak kocsirobogás hangzik, s a pályaeorvos nagy sietve kiugrik a kocsiából.

— Még nincs késő? kérdezi az ablakon át az előljárótól.

— Oh, dehogyan nyugtatja ez őt meg. Tessék bejönni az irodába, még beszélgethetünk is egy kicsit. — Hova az istenért ilyen sietve?

— Most jött egy küldönc Gedéről, hogy rögtön menjek át.

A mozgó ór felesége nagyon rosszul van. Szegény, tegnapelőtt láttam, szinte sejtettem, hogy nagy megpróbáltatás vár arra a szegény kis vézna asszonyra. Az első gyermekkel is majd, hogy el nem pusztult.

Az állomás csendjét hosszú éles fütty veri föl. Bejött a vonat. A pályaeorvos sietve helyezkedik el a kocsiában, az előljáró pedig a kalauzkocsi felé tart.

A vonatvezető kérdőleg néz a főnökre.

— Nem hallott semmi új-ágot?

— Nem én...

— Azt beszélük, hogy ma este Pesten már megálltak a vonatok. Hát mi velünk mi lesz?

— Mi lesz? — nevetett a főnök, egyelőre meggyünk tovább.

E percben megszólal a jelző harang. Mindenki megdöbbenet figyel a kongásra. Szinte tudják, mi következik. A hetes számú jelzés. Minden vonatot megállítani!

— De nem meggyünk tovább, uram! Itt a hetes jelzés. Megállt minden vonat, megállt ez is, s mindaddig állani fog, míg nem adják, a mit követelünk.

A főnök nem akar hinni szemeinek, mikor látja, hogy a mozdonyvezető távozik a gépről, fogja a köpenyét és megy a falu felé. Utána lassankint kezd cihe-

lődni a vonat többi személyzete is. Vége van. Nem meggyünk tovább.

Egy percre a helyzet annyira érthetetlen, annyira el nem képzelhető, hogy nem is tudja, mit tegyen. Szalad be az irodába, hogy megkérdezze a gépen, ki adta le a jelzést. De nem jut hozzá. A gép el kezd berregni s berregésén is meghallani, hogy rettenetesen izgatott kéz dolgozik rajta.

— Az istenért, elindultak már? Jön a pályaeorvos? A feleségem halálán van!

Bleier dermedten olvassa a szalag betűit, aztán adja a választ.

— A pályaeorvos itt van, de nem mehet. Leadták a hetes jelzést. A vonat nem megy tovább.

Jön rá a felelet.

— Jelzést nem mi adtunk. Pálya szabad. Az isten irgalmára kérem, tegyen meg minden lehetőséget, hogy a pályaeorvos vonattal eljöhesen. Feleségem egyre rosszabbul lesz.

Bleier bele bámult a levegőbe. Nem tudta, mit tegyen. Valami rettenetes gondolat száguldott át agyán. Hát ha az ő feleségének lenne most ily sürgősen szüksége a pályaeorvosra. Elfogja indítani a vonatot, ha akármilyen történik is. Leadta a táviratot.

— Vonat rögtön indul. Pályaeorvos megy.

— Köszönöm. Az Isten áldja meg.

Csak hogy a vonat nem indult és a pályaeorvos nem ment. A mozdonyvezető lassu léptekkel távozik az állomásról, a többi személyzet is kezd elszéledni. Az utasok lármáznak, káromkodnak, a pályaeorvos dühöng.

Csak a raktárnoknak tetszik a dolog. Kárörvendő mosolygal áll a főnök elé.

— Nos, főnök ur, hátha eljött a hetes jelzés?

A főnök ránéz.

— Ah hát a maga keze játszik itt közbe! Tudja, hogy a gedei főnök felesége meghal, ha a pályaeorvos nem juthat oda?

— Háboruban egy élet nem számít!

A főnök ránéz a raktárnokra. Látja, hogy ittás. Evvel nem lehet beszélni. Nem is róla van szó, hanem a mozdonyvezetőről. Utána rohan s erővel huzza őt vissza.

— A vonat az én állomásomon nem állhat. A jelzés tévedés volt. Induljon.

A mozdonyvezető ingatta a fejét.

— Én nem megyek, uram!

A gép pedig egyre zörög.

— Jön-e már az orvos? Az asszony rögtön meghal.

A főnök könyörgő szóval kéri a mozdonyvezetőt induljon már, de ez tagadólag int.

Bleier Mór belenyul az íróasztalába, kiveszi a revolverét s odaáll a mozdonyvezető elébe.

— A jelzés tévedés volt, a pálya szabad, — ismétlem. Ha rögtön meg nem indítja a vonatot, lelövöm mint egy veszett kutyát.

A mozdonyvezetőt elfogja a düh. Szólna, de látja, hogy elszánt emberrel van dolga. A mozdony felé tart, s csak onnét fenyegetődzik.

— Majd számolunk még!

— Nem bánom. Csak most induljon s vigye be a vonatot Gedére.

A raktárnok mérgesen kiabál a mozdonyvezetőre, szidja őt is, meg a főnököt is, a mozdonyvezető tétovázóan áll a gépen, egy füttyentés, aztán lassankint megindul a vonat.

Az emberek elszélednek. A raktárnok a korcsma felé tart, a főnök az irodába megy s a géphez ül.

— Vonat elindult. Orvos megy.

Azzal bement a szobájába. A felesége feküdt a pamlagon s nyögött.

— Oh, fiacskám, de nem jól érzem magam. Miért indult a vonat ilyen késéssel.

— Semmi baj sem volt — nálunk. A pályatorvosra vártunk. Gedére kellett mennie. Holnap ott is gyermeksirás lesz.

Az asszony szégyenlősen mosolyog, az ura megcsókolja.

— Csak a doktor időben oda érjen.

... A raktárnok nézi a messzeségbe haladó vonatot s megvető tekintettel pillant az állomás felé.

— A gyáva zsidó! nem merete itt fogni a vonatot. Félt, hogy bajba kerül, ha az ő állomásán akad meg a forgalom. — A gyáva!

Huzai Hugó.

Két nemzetség harcza.

Regény az orosz-zsidó életből. Irta : Orzeszkova P. Eliz grófné.

Fordította : Haber Samu.

(71-ik folytatás)

— Nos, akkor se ki nem nevetem, se ki nem csúfolom, hogy reám is meg ne haragudjon, — mondotta vidáman a nemes és Meier felé fordulva, mégis bizonyos kíváncsisággal tudakolta tőle:

— Miféle szerencsétlenség várna rám? Mondd meg világosan és nyíltan és ha igazat beszélsz, jó dolgot végzel, amiért halás leszek irányodban.

Meier felelte:

— A nagyságos ur igen nehéz dolgot kíván tőlem?... azt hittem, hogy a nagyságos ur pár szavamból mindent megért... Ig zán nehezemre esik arról beszélni... Kezevel végig törülte a homlokát, amelyen most néhány izzadságcsepp jelentkezett.

— Megigéri-e nekem a nagyságos ur, hogy ha kimondtam is a retentő szót, az úgy hull a fülébe, mint kő a vízbe, meg hogy a nagyságos ur a bíróságok előtt se használja fel, hanem csak a maga javát keresi ki belőle? Szavát adja-e erre a nagyságos ur?

Meier erre halványabb lett és a hangja reszketett.

A fiatal ur szemmel láthatólag a nevetés kedvével és a kíváncsiságával küzdött.

— Becsületszavamat adom, hogy szava! úgy hullanak a fülembé, mint kő a vízbe.

Meier égő szeme most Jankel felé fordult. kinyitotta a száját, hogy beszéljen, de ajka erősen reszketett úgy hogy egyetlen hangot sem tudott kiadni. Jankel megragadta ezt a hatalmas megrázkódást mely az ifjut egy pillanatra beszédétől és szinte eszmélététől fosztotta meg; hirtelen, rugalmas mozdulattal rávetette magát. előről megkapta a ruháját és egész erejével az ajtó felé lóditotta. Közben így kiáltott:

— Minek jössz te az én házamba hogy ostoba beszédeddel elcsavard a vendégem fejét? Kiváló vendég, nagy ur ez. akivel három éve üzleti ügyekben barátságosan érintkeztem.. Eredj! Eredj..

Meier minden erejét összeszedte, hogy ebből a görcsösen belekapaszkodó és taszító kézből kiszabadítsa magát; de, noha nagyobb növésű és erősebb volt Jankelnél, ez utóbbi mégis ügyesebb és mozgékonyabb volt és azonfölül kétségbeesésében cselekedett. Így mindket-

ten az ajtó felé jutottak és a fiatal ur nyugodtan nézte a küzködést. Jankelnek fején és vállain keresztül, minél tovább jutottak, annál kísértetiesebbnek tűnt fel Meier arca. Hirtelen pirosság öntötte el.

— Ne nevéssen ki a nagyságos ur — mondotta akadozó szóval, — a nagyságos ur nem tudhatja, milyen nehezemre esik a beszéd... Tüztől óvja a nagyságos ur a házat...

E szavakkal eltűnt a küszöbről, Jankel pedig lélekzetszakadtan és kifáradtan c-apta be mögötte az ajtót.

Kamionski folyton mosolygott. Nem csoda. A kis vöröshaju Jankelnek a karcsu, izmos, fiatal zsidóval való küzdelme, akit csak nagy fölindulása akadályozott meg az eredményes védekezésben, mindenesetre neveltséges volt. E harc közben a küzködők hosszú kabátjai vadul lobogtak körülöttük. Jankel dühében és erőlködés közben hol felugrott, hol leguggolt. Meier annyira reszketett egész testében, hogy úgy tetszett, mintha félne és esetlen mozdulatokkal taszigálta el magától üldözőjét. Ez neveltséges egy helyzet volt, annál neveltségesebb, mert olyan emberek csinálták, akiket ki-nevetni régi és általános szokás.

A fiatal nemes a jelenetnek titokzatos és egyáltalán nem nevetni való célját hogy is értette volna meg? Mikor Meierrel beszélt, tudta-e hogy tulajdonképpen ki áll előtte? Fiatal zsidó volt, aki tört, nevetésre ingerlő nyelven beszélt hozzá, egy kereskedő unokája, ki jövőben nyilván maga is kereskedő lesz.

Hogy nemes szellem volt, aki minden néven nevezendő ostobaság és tisztességtelenség ellen föllángolt, ki szinte a kétségbeesésig vágyakozott a tudás és megszabadulás után nagy jellem, melynek megnyilatkozása a nem mindennapi érzelmesség egy aktusa volt, ki oly lépésre vállalkozott, melylyel egész jövőjét kockára tette: arról a fiatal urnak halvány sejtelme sem volt. Hát vannak a zsidók közt nemes lelkek, nagy jellemek, akik rátámadnak a rosszra, kik bátrak és legyőzhetlen vágyakozással telvék nagy és nemes célok iránt?

De csakhamar abban hagyta a földbirtokos a nevetést és Jankelre tekintve így szólt:

— De most már magyarázd ám meg, hogy mire véljem ezt a dolgot és micsoda ember ez?

— Oh, hogy mire vélje, s hogy micsoda ember ő? ismételte Jankel akinek ebben a pillanatban sikerült teljesen nyugodtnak látszania. Csak ostobaság volt. s bocsánatot kell kérnem a nagyságos urtól, hogy házamban ilyen kellemetlenség érte; ez az ember pedig örült, nagyon rossz volt és a sok rosszastól megbolondult.

— Hm! — szólt Kamionski, — éppen nem látszik bolondnak. Szép és nagyon értelmes az arcza.

— Nem is teljesen bolond — kezdte Jankel, de Kamionski félbeszakította:

— Ezofovicz Saulnak az unokája? — kérdezte elgondolkozva.

— Igaz. Saulnak az unokája, de a nagyapja egyáltalán nem szenvedheti.

— Akár szenvedheti, akár nem, tulajdon nagyapjánál csak nem lehet fölöle tudakozódní.

— Ellenkezőleg, csak kérdezősködjék a nagyságos ur — mondotta Kamionker és a szeme diadalmasan ragyogott. Csak kérdezősködjék a nagyságos ur nagybátyjánál... megyek is mindjárt s idehivom nagybátyját, Ábrahámot...

— Szükségtelen! mondotta röviden a nemes

(Folytatása következik.)